

DR MAREK MARIUSZ TYTKO
Jagiellonian University in Kraków (Poland)

Educator, certified librarian, information science specialist, and art historian. Research interests: patriotic education, education through art, cultural pedagogy, conservative pedagogy, pedagogical theory, cultural history, biography, communication and media studies.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4043-4845>

E-mail: marek.mariusz.tytko@uj.edu.pl

CC-BY-NC-ND 4.0 Deed

THE LIMITS OF CATHOLIC PEDAGOGY
Granice pedagogiki katolickiej

DOI: <https://doi.org/10.62266/PK.1898-3685.2024.36.04>

Wstęp.

Pedagogika katolicka' jako osobne pojęcie ma dość bogatą literaturę przedmiotu, która była przedstawiana na łamach periodyku naukowego o tej samej nazwie „Pedagogika Katolicka”, ale także w wielu innych miejscach¹. W niniejszym tekście wymieniono tylko kilka wybranych przykładów bibliograficznych, bowiem pominięto przegląd literatury tego obszernego stanu badań, a to z uwagi na ograniczone ramy artykułu, przechodząc od razu do analizy logicznej i merytorycznej (istotnościowej) samego zagadnienia. Celem artykułu jest bowiem pokazanie granic pedagogiki katolickiej, czyli nakreślenie możliwości badań obszaru pedagogiki katolickiej. Autor w artykule wykorzystał metodę analizy logicznej oraz metodę badania istotnościowego (istoty rzeczy).

Według koncepcji autora niniejszego studium, można wyróżnić najogólniej 1) pedagogikę katolicką *sensu stricto* (wąsko rozumianą) oraz 2) pedagogikę katolicką *sensu largo* (szeroko rozumianą). Dla obydwu tych rozumień (pedagogiki katolickiej *sensu stricto* oraz pedagogiki katolickiej *sensu largo*) istotne jest wyznaczenie granic. Przy czym chodziłoby zarówno o wyznaczenie granicy wewnętrznej (niejako we wnętrzu rzeczy, w środku rzeczy, czyli *in medias res*) pomiędzy 1) pedagogiką katolicką *sensu stricto* oraz 2) pedagogiką katolicką *sensu largo*. Granica wewnętrzna pomiędzy obydwo ma tymi rozumieniami to jedno zagadnienie. Natomiast innym zagadnieniem jest wyznaczenie granicy zewnętrznej (na zewnątrz rzeczy, poza rzeczą, *extra res*), czyli pokazanie, co już nie jest pedagogiką katolicką, dokąd sięga pedagogika katolicka i czy owe granice pedagogiki katolickiej są w ogóle wyznaczalne, czyli możliwe do wyznaczenia?

1. Pedagogika katolicka *sensu stricto*.

Pedagogika katolicka *sensu stricto* jest kierunkiem badawczym pedagogiki, ograniczającym się wyłącznie do obszaru zastosowania pedagogiki w Kościele Katolickim (Rzymskokatolickim). Oznacza to logicznie, że tak zawężona ‘pedagogika katolicka’ w

¹ J. Kostkiewicz, *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918–1939*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013, ISBN: 978-83-7850-153-4; J. Kostkiewicz, *Status i tożsamość pedagogiki katolickiej 20-lecia międzywojennego w Polsce*, Paedagogia Christiana, R. 17: 2013, nr 1, s. 45–69, ISSN: 1505-6872; M. M. Tytko, *Pedagogika konserwatywna w kontekście pedagogiki katolickiej i pedagogiki narodowej*, Polska Myśl Pedagogiczna, R. 8: 2022, nr 8, s. 129–154, ISSN 2450-4572, e-ISSN 2450-4564; J. Zimny, *Założenia pedagogiki katolickiej jako nowa forma propozycji edukacyjnej*, Pedagogika Katolicka, R. 3: 2009, nr 1 (4), s. 98–113, ISSN: 1898-3685; J. Zimny, „Fundamenty” pedagogiki katolickiej odpowiedzią na wyzwanie XXI wieku, „Pedagogika Katolicka”, R. 9: 2015, nr 1, s. 11–30, ISSN: 1898-3685.

istocie stanowi wewnętrzną sprawę Kościoła Katolickiego, jest rodzajem pedagogiki mocno zawężonej do kwestii przydatnych tylko w Kościele, a już nieużytecznych poza Kościołem. W tym ujęciu pedagogika katolicka może ograniczać się do dość przewidywalnego zakresu obszarów badawczych, takich jak na przykład: formacja kapłanów, formacja zakonników i zakonnice, formacja służby liturgicznej w Kościele (np. ministrantów i ministrantek, członków i członkiń różnych organizacji kościelnych, w tym organizacji działających przy parafiach lub diecezjach czy archidiecezjach, posiadających asystencję kościelną), formacja wiernych katolików i katoliczek, formacja dzieci i młodzieży lub dorosłych przygotowujących się do przyjęcia sakramentów świętych (np. chrztu, pokuty, komunii/eucharystii, bierzmowania, małżeństwa, kapłaństwa), formacja rodziców dzieci przyjmujących chrzest lub komunie (sakrament eucharystii) itd. Przykładem pedagogiki katolickiej *sensu stricto*, skierowanej do wewnątrz Kościoła jest pedagogika oazowa (pedagogika Ruchu Światło-Życie, pedagogika Domowego Kościoła) faktycznie budowana przez ks. Franciszka Blachnickiego i przez jego następców². Także wszelkie publikacje dotyczące katechezy w Kościele, związane z katechetyką (katolicką) w sposób oczywisty przynależą do tak wąsko rozumianej pedagogiki katolickiej *sensu stricto*. Pedagogika katolicka wąsko rozumiana uwzględnia zapisy Biblii (Starego i Nowego Testamentu³) odnoszące się do człowieka, sformułowania soborowe czy katechizmowe⁴.

Pedagogika katolicka *sensu stricto* nakierowana zasadniczo do wewnątrz Kościoła, skupia się na wewnętrznych kwestiach kościelnych, zagadnieniach ważnych dla wspólnoty samego Kościoła, problemach, dogmatach, pryncypiach nauczanych przez sam Kościół (Urząd Nauczycielski Kościoła Katolickiego), dotyczących nie tylko nauczania teologii katolickiej, ale i tzw. nauki społecznej Kościoła, choć oczywiście tu w kontekście znacznie szerszym, w zależności od potrzeb, ale zawsze z punktu widzenia samego Kościoła. Ten zawężający punkt widzenia ma swoje zalety (ograniczenie pozwala na skupienie się na sprawach pedagogicznych, ważnych dla samego Kościoła) oraz wady (tak zbudowana pedagogika katolicka nie jest pedagogiką powszechną, nie jest pedagogiką powszechnie akceptowaną – w tym np. przez badaczy nie-katolików, a jej ustalenia są / mogą być zakwestionowane przez podmioty zewnętrzne, pochodzące spoza Kościoła), nawet wtedy, gdy spełnia naukowe wymogi metodologiczne.

2. Pedagogika katolicka *sensu largo*.

Z kolei 'pedagogika katolicka' *sensu largo*, czyli pedagogika katolicka rozumiana szeroko, wykracza poza Kościół, poza wewnętrzne sprawy Kościoła

Pedagogika katolicka *sensu largo* jest kierunkiem badawczym pedagogiki, nie ograniczającym się wyłącznie do obszaru zastosowania pedagogiki w Kościele Katolickim (Rzymskokatolickim), jak ukazano to powyżej, ale obejmującym całe spektrum badawcze pedagogiki, wszystkie jej poddyscypliny, wszystkie jej obszary badawcze, wszystkie jej ujęcia, nurty, prądy, kierunki, lecz z racjonalną komponentą naukową, wypracowaną w zakresie pedagogiki przez różnych badaczy katolickich i rozmaite badaczki katolickie, czyli zawsze z zaakcentowaną komponentą katolicką (różnego rodzaju akcentami katolickimi).

Innymi słowy, oznacza to logicznie, że tak rozszerzona 'pedagogika katolicka' w istocie stanowi jakby zewnętrzną 'emanację' Kościoła Katolickiego (poprzez ukazane wyniki badań

² J. Stala, *Koncepcja wychowania w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego jako synteza antropocentryzmu i chrystocentryzmu*, Roczniki Pastoralno-Katechetyczne, R. 1(56): 2009, nr 1(56), s. 181–192, ISSN: 2081-1829.

³ *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich (oprac.), Kazimierz Dynarski (red.), Lech Stachowiak [et al.] (red. nauk.), wydanie 5. na nowo opracowane i poprawione, Wyd. Pallottinum, Poznań 2003, ISBN: 83-7031-530-5, wersja online: <https://biblia.deon.pl/> [dostęp: 26.11.2024].

⁴ *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wydanie 2., poprawione i uzupełnione, Wyd. Pallottinum, Poznań 2020. ISBN: 978-83-7014-822-5.

naukowych), czyli jest rodzajem pedagogiki mocno rozszerzonej, rozbudowanej do wszelkiego rodzaju kwestii pedagogicznych, przydatnych dla całego społeczeństwa, a nie tylko (wewnętrznie) dla wspólnoty Kościoła, a więc użytecznych także poza Kościołem, niezależnie od konfesji czy braku konfesji. W tym znaczeniu 'pedagogika katolicka' *sensu largo* ma granice znacznie dalej wytyczone, niż granice wewnętrzne problematyki Kościoła Katolickiego.

Przykładowo, w tym duchu szeroko otwartym na różnorodną problematykę pedagogiczną, na problematykę społeczną funkcjonuje od lat wokół ks. Jana Zimnego środowisko autorów i autorek „Pedagogiki Katolickiej”. Przenikanie i analizowanie obszarów badawczych nieraz (pozornie lub realnie) dalekich od spraw Kościoła, przez uczonych katolickich i uczone katolickie, przy zastosowaniu racjonalnych metod, dają określone wyniki i nieoczywiste wnioski, których nie zawsze należałoby się spodziewać.

'Komponentą katolicką' w badaniu może być na przykład badanie empiryczne systemu hierarchii wartości (systemu aksjologicznego) z uwzględnieniem pytania o funkcję religii czy funkcję wiary w życiu danego człowieka, w szczególności – religii chrześcijańskiej (katolickiej) czy wiary chrześcijańskiej (katolickiej) czy też faktyczne pytania o wyznaczniki moralności u ludzi. Chodzi w gruncie rzeczy w cywilizacji chrześcijańskiej o rolę Dekalogu w życiu społecznym, choć pytania mogą być postawione wprost inaczej np. 'czy kradzież jest dobrą rzeczą?', 'czy oszukiwanie jest dobre?'. Oczywiście komponenty uniwersalnej etyki ludzkiej są włączone w strukturę Dekalogu i w etykę powszechną (czyli katolicką od greckiego źródłosłowu *καθολικός* [czyt.: *katholikós*] – 'powszechny'). W tym sensie badanie uniwersalnej moralności obecnej wśród ludzi jest ze wszech miar jak najbardziej katolickie, czyli powszechne. Uniwersalna etyka ludzka jest obecna we wszystkich cywilizacjach na Ziemi w swoim zasadniczym zrębie⁵. Pewne czyny ludzkie są zakazane powszechnie, nieakceptowane powszechnie, ponieważ istnieje u ludzi obiektywny podział moralny na zło i dobro.

3. Dziedziny granice pedagogiki katolickiej.

Granice pedagogiki katolickiej można rozumieć w różnych aspektach, zarówno teoretycznych, jak i praktycznych. Pedagogika katolicka to dziedzina, która łączy nauki pedagogiczne z nauką Kościoła Katolickiego, a jej granice wynikają z podstawowych założeń, które ją kształtują.

Przykładowo wymienię tu granice pedagogiki katolickiej z uwagi na dziedziny (i pola badawcze), jakie realnie istnieją w kulturze ludzkiej.

1) **Granice teologiczne.** Pedagogika katolicka opiera się na naukach Kościoła, a zwłaszcza na nauce o człowieku, antropologii chrześcijańskiej, która ukazuje człowieka jako istotę stworzoną na obraz i podobieństwo Boże, obdarzoną godnością, wolnością i powołaniem do zbawienia. Granice teologiczne pedagogiki katolickiej wyznaczają jej główną wartość – pomoc w rozwoju duchowym człowieka, jego dążeniu do świętości, a także kształtowanie postaw moralnych w oparciu o wartości chrześcijańskie. Działalność pedagogiczna w tym kontekście jest nakierowana na wychowanie nie tylko do pełni człowieczeństwa, ale także do zbawienia.

2) **Granice filozoficzne.** Pedagogika katolicka jest również ograniczona przez filozofię katolicką (chrześcijańską), której podstawą jest wiara w istnienie obiektywnej prawdy, dobra i piękna. Pedagogika katolicka nie akceptuje jakiegokolwiek subiektywizmu, który prowadzi do relatywizmu moralnego. Pedagogika katolicka uznaje za istotne, aby wychowanie było

⁵ *Sily moralne wspólne wszystkim ludziom, ich źródła i rozwój przez wychowanie. Praca zbiorowa*, [autorzy: H. d'Abancourt de Francqueville, et al.], Komitet Organizacyjny 6-go Międzynarodowego Kongresu Wychowania Moralnego, Biblioteka Polska, [Kraków] 1934.

zgodne z obiektywnymi normami etycznymi, które wynikają zarówno z Objawienia Bożego, jak i z naturalnego prawa moralnego (z natury ludzkiej).

3) **Granice etyczne:** Pedagogika katolicka zakłada, że wychowanie powinno odbywać się zgodnie z zasadami moralnymi, wynikającymi z nauczania Kościoła. Dzieci i młodzież wychowywane w duchu katolickim uczą się nie tylko zasad moralnych, ale także odpowiedzialności za siebie i za innych, szacunku do życia, miłości bliźniego i solidarności z najsłabszymi. Granice etyczne pedagogiki katolickiej oznaczają więc, że nie ma miejsca na działania sprzeczne z moralnością katolicką, jak np. promowanie antyludzkich działań sprzecznych nie tylko z nauczaniem Kościoła, ale i ze zdrowym rozsądkiem (np. akceptacja demoralizacji, deprawacji, aborcji, eutanazji, pornografii, pedofilii, zoofilii, homoseksualizmu, alkoholizmu, narkomanii, nikotynizmu, rozbijania rodziny, relatywizacji rodziny jako naturalnie złożonej z kobiety-matki, mężczyzny-ojca i dzieci).

4) **Granice socjalne i kulturowe.** Pedagogika katolicka w swojej praktyce uwzględnia również granice społeczne i kulturowe, w jakich funkcjonuje. Oznacza to, że jej zasady są dostosowane lub dostosowywane do rzeczywistości społecznej, w której wychowanie jest realizowane. Na przykład w krajach, w których dominuje inna religia lub inny system wartości niż chrześcijański, pedagogika katolicka uwzględnia specyfikę lokalnych, regionalnych uwarunkowań społecznych i kulturowych. Jednakże, mimo tych granic, pedagogika katolicka zachowuje swoje fundamentalne zasady, oparte na prawie Bożym (teocentryzm) i prawie naturalnym (antropocentryzm).

5) **Granice praktyczne i edukacyjne.** W praktyce pedagogika katolicka (wąsko rozumiana) jest stosowana w różnych instytucjach, takich jak szkoły katolickie, uczelnie, ośrodki wychowawcze czy parafialne grupy formacyjne. Granice te dotyczą zarówno organizacji procesu wychowawczego, jak i metod, które są zgodne z nauczaniem Kościoła. Oznacza to, że wychowanie w takich placówkach uwzględnia modlitwę, uczestnictwo w sakramentach, formację religijną i moralną. Granice pedagogiki katolickiej w tym kontekście polegają na tym, że nie każde podejście wychowawcze jest akceptowane – musi ono być zgodne z wartościami chrześcijańskimi i nie może prowadzić do zaprzeczenia religijnym fundamentom pedagogiki katolickiej.

6) **Granice dialogu z innymi systemami pedagogicznymi.** Pedagogika katolicka stawia sobie cel wychowywania (formowania) do pełni człowieczeństwa w kontekście religijnym, co może kolidować z innymi systemami pedagogicznymi, które nie uznają religii lub przyjmują inne wizje wychowania. Granice tej pedagogiki są więc wyznaczone przez konieczność zachowania tożsamości katolickiej, a jednocześnie dążenie do dialogu z innymi tradycjami wychowawczymi. W związku z tym w kontaktach z systemami wychowawczymi, które różnią się od katolickiego modelu wychowawczego, pedagogika katolicka zachowuje pewne granice, nie rezygnując z fundamentalnych zasad wiary.

Podsumowanie. Granice pedagogiki katolickiej wynikają z jej głębokiego zakorzenienia w teologii katolickiej, filozofii chrześcijańskiej, etyce, a także z konieczności uwzględnienia specyfiki społecznej i kulturowej. Te granice zapewniają, że pedagogika katolicka pozostaje wierna nauczaniu Kościoła, wychowując młode pokolenia zgodnie z wartościami chrześcijańskimi, a jednocześnie stawia wyzwania związane z integracją tych zasad w zróżnicowanym świecie współczesnym.

4. Granica wewnętrzna pomiędzy ‘pedagogiką katolicką’ *sensu stricto* i ‘pedagogiką katolicką’ *sensu largo*.

Granica wewnętrzna pomiędzy ‘pedagogiką katolicką’ *sensu stricto* i ‘pedagogiką katolicką’ *sensu largo* jest możliwa do wskazania. Moim zdaniem, granicą pomiędzy tymi dwoma rozumieniami pedagogiki katolickiej jest zastosowanie pedagogiki jako takiej.

Po pierwsze, jeśli zasady badań, metody badawcze, wyznaczone tematy badawcze pedagogiki stosuje się do/dla zbadania (opisania, zanalizowania, wyjaśnienia ze zrozumieniem) spraw pedagogicznych wyłącznie wewnątrzkościelnych, które są wyłączną, wewnętrzną sprawą Kościoła Katolickiego i nie wykraczają nigdzie poza Kościół Katolicki, to mamy do czynienia z pedagogiką katolicką *sensu stricto* (wąsko rozumianą).

Po drugie, jeśli zaś zasady badań, metody badawcze, wyznaczone tematy badawcze pedagogiki stosuje się do zbadania spraw pozakościelnych, które już **nie** są wewnętrzną sprawą Kościoła Katolickiego, bo wykraczają poza Kościół Katolicki, to mamy do czynienia z pedagogiką katolicką *sensu largo* (szeroko rozumianą). W tym drugim przypadku 'komponentą katolicką' może być np. grupa badana, w której skład wchodzi katolicy czy katoliczki, ale już temat badawczy nie należy do wewnętrznych spraw kościelnych (do kwestii wewnątrzkościelnych). W tym drugim przypadku 'komponentą katolicką' może być także np. system wartości (badanie systemu aksjologicznego na danej grupie populacji), gdzie wśród różnych pytań o wartości wskazuje się także na tzw. wartości chrześcijańskie, czyli wartości religii katolickiej, wartości religii chrześcijańskiej jako wyznaczniki postępowania danej osoby w życiu. Ale populacja badana (grupa badana) nie składa się wyłącznie z katolików / katoliczek, ale z ludzi o różnych poglądach, jak to w społeczności badanej bywa. Dodatkową 'komponentą katolicką' może być także osoba badacza-katolika / badaczki-katoliczki, ale to nie jest warunek *sine qua non*, aby uznać dany tekst naukowy za przykład z zakresu pedagogiki katolickiej *sensu largo*. Samo zaś wystąpienie autora-katolika czy autorki-katoliczki przy braku innych cech 'komponenty katolickiej', nie upoważnia jeszcze do zaliczenia danego tekstu naukowego do pedagogiki katolickiej *sensu largo*.

5. Granica zewnętrzna pomiędzy 'pedagogiką katolicką' *sensu largo* a 'pedagogiką chrześcijańską'.

Granica zewnętrzna pomiędzy 'pedagogiką katolicką' *sensu largo* i 'pedagogiką chrześcijańską' także jest możliwa do wskazania. Moim zdaniem, granicą pomiędzy tymi dwoma rozumieniami – pedagogiki katolickiej (*sensu largo*) oraz pedagogiki chrześcijańskiej jest zastosowanie tematyki pedagogiki (wyznaczenie obszaru badawczego) oraz populacja badana (katolików czy chrześcijan).

Po pierwsze, jak to zostało już wyżej powiedziane, jeśli zasady badań, metody badawcze, wyznaczone tematy badawcze pedagogiki stosuje się do/dla zbadania (opisania, zanalizowania, wyjaśnienia ze zrozumieniem) spraw pedagogicznych, które mają choćby najmniejszą tzw. 'komponentę katolicką' (np. grupa badana, w której skład wchodzi m.in. katolicy czy katoliczki albo przynajmniej jedno z pytań dotyczy wartości chrześcijańskich / katolickich), to mamy do czynienia z pedagogiką katolicką *sensu largo* (szeroko rozumianą).

Po drugie, jeśli natomiast zasady badań, metody badawcze, wyznaczone tematy badawcze pedagogiki stosuje się do/dla zbadania (opisania, zanalizowania, wyjaśnienia ze zrozumieniem) spraw pedagogicznych, które mają choćby najmniejszą tzw. 'komponentę chrześcijańską' (np. grupa badana, w której skład wchodzi m.in. chrześcijanie, np. protestanci czy prawosławni itd. albo przynajmniej jedno z pytań badawczych dotyczy wartości chrześcijańskich, aksjologii chrześcijańskiej), szeroko rozumianej kultury chrześcijańskiej (niekoniecznie katolickiej) to mamy do czynienia z pedagogiką chrześcijańską. Jeśli populacja badana (grupa badana) składa się w jakiejś mierze z chrześcijan / chrześcijanek, to w sposób oczywisty pojawia się 'komponenta chrześcijańska' w badaniu pedagogicznym, choć nie musi być wcale wśród tej populacji badanej zarówno katolików, jak i katoliczek. Oczywiście, 'pedagogika katolicka' *sensu stricto* oraz 'pedagogika katolicka' *sensu largo* jest zawsze także 'pedagogiką chrześcijańską' (należy, jako podzbiór do zbioru pedagogik chrześcijańskich), ale tu chodziło o pokazanie różnic i granic pomiędzy 'pedagogiką

katolicką' *sensu largo* (z 'komponentą katolicką') a 'pedagogiką chrześcijańską', w której owa 'komponenta katolicka' nie występuje.

6. Granica zewnętrzna pomiędzy 'pedagogiką katolicką' *sensu largo* a 'pedagogiką religijną'.

Granica zewnętrzna pomiędzy 'pedagogiką katolicką' *sensu largo* i 'pedagogiką religijną' również jest możliwa do wskazania. Moim zdaniem, granicą pomiędzy tymi dwoma rozumieniami – pedagogiki katolickiej (*sensu largo*) oraz pedagogiki religijnej jest zastosowanie tematyki pedagogiki (wyznaczenie obszaru badawczego) oraz populacja badana (albo katolików albo wyznawców innych religii niż religia chrześcijańska).

Po pierwsze, jak to zostało już uprzednio powiedziane, jeśli zasady badań, metody badawcze, wyznaczone tematy badawcze pedagogiki stosuje się do/dla zbadania (opisania, zanalizowania, wyjaśnienia ze zrozumieniem) spraw pedagogicznych, które mają choćby najmniejszą tzw. 'komponentę katolicką' (np. grupa badana, w której skład wchodzi m.in. katolicy czy katoliczki albo przynajmniej jedno z pytań dotyczy wartości chrześcijańskich / katolickich), to mamy do czynienia z pedagogiką katolicką *sensu largo* (szeroko rozumianą).

Po drugie, jeśli natomiast zasady badań, metody badawcze, wyznaczone tematy badawcze pedagogiki stosuje się do/dla zbadania (opisania, zanalizowania, wyjaśnienia ze zrozumieniem) spraw pedagogicznych, które mają choćby najmniejszą tzw. 'komponentę religijną' (np. grupa badana, w której skład wchodzi m.in. wyznawcy jakiegokolwiek religii innych niż chrześcijaństwo albo przynajmniej jedno z pytań badawczych dotyczy wartości religijnych, aksjologii religijnej), szeroko rozumianej kultury religijnej (niekoniecznie chrześcijańskiej, a np. kultury judaizmu, kultury islamu, kultury buddyjskiej, kultury hinduistycznej, kultur związanych z jakimikolwiek innymi religiami) to mamy do czynienia ogólnie z pedagogiką religijną (a w szczególności: np. pedagogiką judaistyczną, pedagogiką islamską, pedagogiką buddyjską, pedagogiką hinduistyczną, pedagogiką związaną z innymi religiami itd.). Jeśli populacja badana (grupa badana) składa się w jakiejś mierze z wyznawców / wyznawczyń jakiegokolwiek religii, to w sposób oczywisty pojawia się 'komponenta religijna' w badaniu pedagogicznym, choć nie musi być wcale wśród tej populacji badanej zarówno chrześcijan, jak i chrześcijanek. Oczywiście, 'pedagogika katolicka' *sensu stricto* oraz 'pedagogika katolicka' *sensu largo* jest zawsze także 'pedagogiką religijną' (należy, jako podzbiór do zbioru pedagogik religijnych), ale tu chodziło o pokazanie różnic i granic pomiędzy 'pedagogiką katolicką' *sensu largo* (z 'komponentą katolicką') a 'pedagogiką religijną', w której owa 'komponenta chrześcijańska' (a tym bardziej – 'komponenta katolicka') w ogóle nie występuje.

Wnioski (Konkluzje).

Można określić granice pedagogiki katolickiej, czyli nakreślić możliwości badań obszaru pedagogiki katolickiej *sensu stricto* i *sensu largo*. Istnieją granice pedagogiki katolickiej zarówno w wąskim rozumieniu (granice pedagogiki katolickiej *sensu stricto*), jak i w szerokim rozumieniu (granice pedagogiki katolickiej *sensu largo*), gdzie włącza się wszystkie obszary badawcze pedagogiki do sfery zainteresowań badawczych pedagogów, przy czym przedmioty badań są widziane tu jednak przez pryzmat pedagogiki katolickiej, z tzw. 'komponentą katolicką'. Istnieją różnice pomiędzy pedagogiką katolicką z jednej strony, a innymi pedagogikami, które u swych założeń mają inne systemy wartości, co starano się pokazać na wybranych przykładach (pedagogika chrześcijańska, pedagogika religijna). Wszystkie te pedagogiki wymienione tu z określonym predykatem mają jednak wspólną cechę, wspólną podstawę – pedagogikę jako naukę.

Bibliografia:

Źródła:

1. *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych*, Zespół Biblistów Polskich z inicjatywy Benedyktynów Tynieckich (oprac.), Kazimierz Dynarski (red.), Lech Stachowiak [et al.] (red. nauk.), wydanie 5. na nowo opracowane i poprawione, Wydawnictwo Pallotinum, Poznań 2003, ISBN: 83-7031-530-5, wersja online: <https://biblia.deon.pl/> [dostęp: 26.11.2024]. *Biblia Tysiąclecia : Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu*, Poznań : Wydawnictwo Pallotinum, 2003, wersja online: <https://biblia.deon.pl/> [dostęp: 26.11.2024].

2. *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wydanie 2., poprawione i uzupełnione, Wydawnictwo Pallotinum, Poznań 2020. ISBN: 978-83-7014-822-5.

Literatura przedmiotowa:

1. Kostkiewicz J., *Kierunki i koncepcje pedagogiki katolickiej w Polsce 1918–1939*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2013, ISBN: 978-83-7850-153-4.

2. Kostkiewicz J., *Status i tożsamość pedagogiki katolickiej 20-lecia międzywojennego w Polsce*, Paedagogia Christiana, R. 17: 2013, nr 1, s. 45–69, ISSN: 1505-6872.

3. Stala J., *Koncepcja wychowania w ujęciu ks. Franciszka Blachnickiego jako synteza antropocentryzmu i chrystocentryzmu*, Roczniki Pastoralno-Katechetyczne, R. 1(56): 2009, nr 1(56), s. 181–192, ISSN: 2081-1829.

4. *Siły moralne wspólne wszystkim ludziom, ich źródła i rozwój przez wychowanie. Praca zbiorowa*, [autorzy: H. d'Abancourt de Francqueville, et al.], Komitet Organizacyjny 6-go Międzynarodowego Kongresu Wychowania Moralnego, Biblioteka Polska, [Kraków] 1934.

5. Tytko M. M., *Pedagogika konserwatywna w kontekście pedagogiki katolickiej i pedagogiki narodowej*, Polska Myśl Pedagogiczna, R. 8: 2022, nr 8, s. 129–154, ISSN 2450-4572, e-ISSN 2450-4564.

6. Zimny J., „*Fundamenty*” pedagogiki katolickiej odpowiedzią na wyzwanie XXI wieku, „Pedagogika Katolicka”, R. 9: 2015, nr 1, s. 11–30, ISSN: 1898-3685.

7. Zimny J. *Założenia pedagogiki katolickiej jako nowa forma propozycji edukacyjnej*, Pedagogika Katolicka, R. 3: 2009, nr 1 (4), s. 98–113, ISSN: 1898-3685.